

Бендасюк О.О.,
доктор економічних наук, доцент, заст.завідувача відділу,
Інститут агроекології та природокористування НААН
м.Київ, Україна

Сахарнацька Л.І.,
кандидат економічних наук, старший дослідник,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ І СТАЛИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ПРОБЛЕМИ, ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Подолання наслідків військової агресії РФ проти України, забезпечення подальшого соціально-економічного та екологічного розвитку сільських територій потребує напрацювання нових шляхів його забезпечення. Саме тому екологічний туризм з відповідальним ставленням до навколишнього середовища і раціональним користування природними ресурсами, створюючи економічні стимули до охорони довкілля сприятиме сталому розвитку сільських територій в період повоєнного відновлення.

Екологічний туризм - форма туризму, якому притаманні особливі риси даного виду діяльності, зокрема: освітньо-просвітницька, природоохоронна та соціальна складова. Значення екологічного туризму на сільських територіях проявляється у його завданнях, а саме: мінімізувати негативний вплив на довкілля: відвідування екологічно чистих природних територій; вивчення навколишнього природного середовища; спрямованість на екологічну освіту, збереження об'єктів місцевої культурної спадщини та формування культури відносин рівноправного партнерства з природою; популяризація екологічно орієнтованих видів економічної діяльності, підтримання добробуту мешканців села. Все це, спрямовано забезпечити соціально-економічні, екологічні стимули та механізми розвитку сільських територій, де він здійснюється [1; 2], на основі дотримання певних принципів.

До основних принципів сфери екотуризму відносять: - раціональне використання і бережливе ставлення до наявних природних ресурсів; зниження надлишкового споживання та скорочення надмірної кількості відходів; збереження природного, соціального та культурного розмаїття; інтеграції сфери екотуризму в стратегічні плани розвитку національних та місцевих економік; державна підтримка розвитку сільських громад; залучення місцевого населення та професійних спільнот у туристичний сектор; консультаціях із зацікавленими сторонами та широкою громадськістю; постійне навчання персоналу та вдосконалення професійних навичок; здійснення моніторингу за розвитком галузі та проведення досліджень у сфері туризму [3, с. 13].

Разом з тим, даний вид туризму для сільського населення не позбавлений низки власних проблем, що гальмують його розвиток, викликаних соціально-економічними, екологічними, організаційно-управлінськими та правовими причинами. Головними з них є:

- залежність і вразливість екотуризму від природно-кліматичних умов, погіршення іміджу сільської місцевості тощо;
- недосконалість комплексної стратегічної концепції, єдиної державної програми та механізмів розвитку екологічного туризму на сільських територіях;
- відсутність єдиних методик та стандартів формування цін на послуги екотуризму та системи моніторингу і контролю забезпечення безпеки природних рекреаційно-туристичних ресурсів;
- нерозвиненість інформаційно-аналітичної бази даних, кадастрів, центрів надання туристичних послуг та прогнозів щодо екотуризму;
- низький рекламний супровід та програм для різних секторів споживачів;
- недостатня розвиненість та комфортність існуючої інфраструктури, брак фахівців у сфері екотуризму.

До причин, що гальмують розвиток екологічного туризму на сільських територіях можна віднести і: недостатньо розвинену нормативно-правову базу у сфері землекористування та охорони навколишнього середовища; необхідність внесення змін до діючої фінансово-кредитної та податкової політики, відсутність механізмів фінансових надходжень від екотуризму на потреби сільських територій та охорони довкілля; неефективну діяльність регіональних спеціалізованих структур, що покликані координувати діяльність районних та сільських утворень у розвитку екотуризму; постійне здорожчання транспортних, комунальних послуг, відсутність єдиної цінової політики, невідповідність цін і якості надання послуг; низький рівень зацікавленості місцевого населення у розвитку екотуризму; незначні інвестиції в розвиток екологічного туризму.

Розвиток екотуризму в сільській місцевості повинен знизити неефективність існуючої системи організаційно-адміністративного управління на основі становлення та розвитку невеликих сімейних (родових) садиб, що є концептуально новим підходом в управлінні розвитком сільських територій.

Аналіз організаційно-економічних, соціальних, екологічних проблем, що перешкоджають розвитку туризму на сільських територіях, дозволяє виділити низку першочергових заходів спрямованих на їх подолання, а саме:

- створення асоціація з надання екотуристичних послуг як на державному, так і на місцевому рівнях, з метою їх підтримки, організації та координації діяльності;
- стимулювання підприємницької ініціативи з розвитку інфраструктури екотуризму із запровадженням єдиного податку на рівні мінімуму оподаткування в галузі сільського туризму та надання довгострокових пільгових кредитів на реконструкцію і нове будівництво, що значно прискорить відновлення зруйнованої війною інфраструктури на сільських територіях;
- формування електронних баз даних, довідково-інформаційних систем, кадастрів туристичних ресурсів. Розвиток рекламно-інформаційних матеріалів і забезпечення до їх доступу;
- введення стандартизації та сертифікації послуг екотуризму, удосконалення контролю за дотриманням стандартів і нормативів;

– розробка державних та місцевих програм підтримки та розвитку екологічного туризму на сільських територіях, спрямованих на підвищення рівня та якості надання послуг. Сприяти в отриманні кредитних та грантових ресурсів для розвитку бізнесу;

– створення мережі навчальних центрів, проведення семінарів та курсів з підготовки та перепідготовки фахівців, маркетологів у сфері екотуризму;

– удосконалення та прийняття нових законодавчих актів, нормативних документів, розробка механізмів правового регулювання сфери екотуризму на сільських територіях;

– внесення змін до кредитно-податкової політики на місцевому та регіональному рівнях, де слід передбачити: виплати і штрафні санкції за порушення екологічного законодавства і їх спрямування на збереження, відновлення та розвиток сільських територій;

– проведення маркетингових досліджень у галузі екологічного туризму та розвиток туристичної інфраструктури на сільських територіях;

– широке залучення місцевого населення до обслуговування екотуризму та підвищення рівня екологічної культури через створення еколого-просвітницьких центрів, музеїв стародавнього побуту, ремесел і української спадщини, осередки активного туризму та оздоровлення в умовах природного середовища та інше [4];

– розвиток міжнародного співробітництва у сфері екотуризму.

Такими чином, забезпечення ефективної діяльності екологічного туризму в період повоєнного соціально-економічного, екологічного відновлення територій, в першу чергу, потребуватиме тісної взаємодії державних та місцевих органів влади, громадських організацій та об'єднань громадян і підприємців, прийняття відповідної нормативно-правової бази ведення та регулювання даного виду туристичної діяльності, пільгового оподаткування, формування мережі навчально-консультаційних центрів, що матиме позитивний вплив на сталий розвиток сільських територій і сприятиме зростанню зайнятості та добробуту мешканців села, створить додаткові еколого-економічні стимули для охорони навколишнього природного середовища.

Список використаних джерел:

1. What Is Ecotourism?. The International Ecotourism Society. [Електронний ресурс]. URL: <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism> (дата звернення: 21.09.2024).
2. Шумлянська Н. В. Екотуризм як форма доручення до природної та культурної спадщини [Електронний ресурс] / Н. В. Шумлянська// Культура України. - 2014. - Вип. 47. – Режим доступу: <http://www.ic.ac.kharkov.ua/RIO/kultura47/15.p>.
3. Blamey R.K. et al. Principles of ecotourism. / The encyclopedia of ecotourism. - Australia: School of Tourism and Hotel Management, Griffith University, 2001. – 5-22 p.
4. Богуш Л. Г. Екотуризм як вектор інтеграції соціально-економічної та екологічної складових сталого розвитку [Електронний ресурс] / Л. Г. Богуш. – Режим доступу: <http://economics-of-nature.net/uploads/arhiv/2008/Bogush.pdf>